

Asylbarna som forsvant

Skup-metoderapport

IRK

**SU
JO**

Navn på prosjektet: Asylbarna som forsvant

Innsendere: Maja Mathilde Aarbakke, Eline Johnsen Helledal, Silje Rognsvåg, Ronald Hole Fossåskaret, Ingvild Sørnes og Norunn Reinertsen.

Takk til: Kristine Holmelid og resten av Senter for undersøkende journalistikk. Og gode kolleger mange steder i NRK: Ismail Burak Akkan, Kjersti Knudssøn, Bjørn Asle Nord, Anders Nøkling, Astrid Gerds, Tom Bob Peru Aronsen, Johan Moen, Thomas Marthinsen, Olav Røsti, Erlend Koppergård, NRK Researchsenteret, Some-miljøet, Ung-redaksjonen og NRK Oppdatert. Takk også til jurist i Norsk Presseforbund Kristine Foss.

Arbeidsledere: Terje Gilleshammer og Jenny Duesund.

Redaksjon: NRK Undersøkende redaksjon vest, Bergen.

Redaktør: Dyveke Buanes og Jenny Duesund.

Publisert: Fra 3. desember 2022. Arbeidet pågår fortsatt.

Kontaktperson: Jenny Duesund. Tlf: 41670090

1. Innledning	1
Slik startet det: Barna som bare forsvinner	1
Hypoteser	1
2. Metoder:	2
Innsyn	2
Forsvinningstall	2
Stikkprøven som ble brekkjern	2
Kartlegging av resten av landet	3
Kryssjekk av tall med andre kilder.....	3
De yngste barna	3
4-29-vedtak.....	3
Vergelisten.....	4
Innsyn i en omstridt test	4
Bekymringsmeldingene	4
Dokumenter som bekrefter.....	5
Personsök og sosiale medier	5
Digitale søk over landegrensene	6
Niåringen som forsvant.....	6
Å oppsøke folk	7
Tenke nytt.....	7
Å jakte på detaljene	8
Jenta på bussen: Å se mulighetene i begrensningene	8
Et ignorert varsel	8
Bussbilletten	9
Publisering som metode	9
Jenta med sekken	9
Observasjon og oppsøkende arbeid på gata	10
Spor 19	10
Kildepleie av sårbare og uforutsigbare kilder.	11
Kildepleie på innsiden	12
3. Motstand:	12
Stengte dører.....	12
Kilder som trekker seg	12
Taushetsplikten trumfer alt	12
14-åringen som ikke var savnet likevel	13
4. Sikkerhet på gata	14
5. Ethiske vurderinger:	15
Å snakke <i>om</i> , men ikke <i>med</i>	15
Manglende samtykke.....	15
Kilder på jakt etter hjelp.....	16
Snakker de sant?	16
Å dokumentere de usynlige.....	16
Anonymisering og kildesikkerhet	17
6. Bomturer og sidespor:	18
Den ulovlige sykepleieren.....	18
Oversikt over kriminaliteten	18
17-åringen som ble drept	18
Datingforum på nett.....	19
Bed and breakfast	19
7. Konsekvenser	20
Vedlegg	21
Vedlegg 1: Publiseringer	21
Vedlegg 2: Arbeidsgruppas anbefaling.....	23

1. Innledning

Agathe (16) skulle ta bussen alene fra Jølster på lille nyttårsaften i 2015, men forsvant. "Yusuf" (9) skulle på butikken, men returnerte aldri. Begge er fremdeles savnet.

Det siste året har vi avslørt hvordan rundt 400 asylbarn har forsvunnet siden 2015 og fortsatt savnet. De er knapt blitt lett etter. I kjølvannet har Politiet selv erkjent systematisk rutinesvikt over flere år og lovet å bedre rutinene. Men likevel kunne vi avsløre hvordan forsvinningene fortsetter, fremdeles uten at barna i særlig grad blir lett etter.

Dette skjer til tross for at et samlet storting i 2015 vedtok at disse barna skal letes etter på lik linje med norske barn som forsvinner.

– Det er en rettssikkerhetssvikt som vi ikke bør være bekjent av. Det sa Egil Hove Olsvik, førsteamanuensis ved Politihøgskolen, etter å ha gått gjennom deler av grunnlaget for NRKs avsløringer.

Vi har avdekket hvordan systemet som skal ta vare på disse barna, svikter i mange ledd, og vi har fortalt historier om de usynlige menneskene i samfunnet vårt.

Dette har vi gjort ved å kombinere utstrakt innsynsarbeid med langvarig kildepleie, søk i sosiale medier og oppsøkende arbeid. Vi har gått opp sporene til barna som ble borte og tråkket gatelangs for å finne de som kanskje var igjen i landet. En gammel katalog i en skuff og et utdatert billettsystem skulle vise seg å hjelpe oss på veien.

Gjennom vår journalistikk har vi vist hvordan konsekvensen av systemsvikten er at flere av disse barna og ungdommene blir rekruttert inn i et tungt kriminelt miljø i Oslo. Og vi har fortalt om hvordan de i dag lever liv preget av løgn, sykdom, rusmisbruk og vold.

Prosjektet har ført til systemendringer som bedre skal ivareta sikkerheten til disse usynlige barna som lever i skyggen av samfunnet vårt.

Slik startet det: Barna som bare forsvinner

Graveprosjektet startet som et mastergradsprosjekt på Senter for undersøkende journalistikk. Deretter har vi jobbet videre med prosjektet og publisert det i NRK.

Et innsyn i en e-post om «forsvunne barn» som «ikke møter til skolestart» trigget nysgjerrigheten. Hvordan kunne barn bare forsvinne? Norsk presse har flere ganger omtalt at enslige mindreårige asylsøkere (EMA) blir borte. Men vi spurte oss hvordan dette kunne fortsette, og hva politiet gjorde for å finne disse barna?

Hypoteser

Norge har forpliktet seg til FNs barnekonvensjon. Det betyr at staten skal gjennomføre tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn. Vår hovedhypotese var at dette ikke skjer i praksis.

Ettersom prosjektet utviklet seg, laget vi også flere hypoteser. En grunn er at systemet som skal ivareta enslige, mindreårige asylsøkere er oppstykket og ansvaret delt på svært mange ulike offentlige aktører. Det var altså mange ledd og aktører vi burde sjekke.

- Barn og ungdom forsvinner fra omsorgssentre og asylmottak uten at de blir lett etter.

- Savnet-sakene med enslige mindreårige asylsøkere blir ikke prioritert på lik linje med saker der norske barn forsvinner.
- Ingen sitter med det overordnede ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere som forsvinner, og ingen stilles til ansvar.
- Enslige mindreårige asylsøkere som forsvinner, kan knyttes opp mot kriminelle nettverk og menneskehandel på norsk jord.
- Det aldersdelte omsorgsansvaret er en faktor som bidrar til forsvinninger.
- Systemet legger til rette for utnyttelse av barn som kommer med følgeperson fordi ingen sjekker hvem de er eller sikrer at de er gode omsorgspersoner.

2. Metoder:

Innsyn

Innsyn har vært et sentralt verktøy for å finne mange av puslebrikkene vi har trengt for å fortelle disse historiene. Det har gitt oss oversikt, omfang, informasjon om enkeltmennesker, tips til kilder og mange flere ledetråder i nesten alle deler av prosjektet.

Forsvinningstall

Vi startet med å be om innsyn som kunne gi oss oversikt over omfanget av forsvinninger. Vi ba UDI (som har ansvar for dem over 15 år, på mottak) og Bufdir (som har ansvar for dem under 15 år, på omsorgssenter) om innsyn i antall saker med forsvunne asylbarn knyttet opp mot enslige mindreårige asylsøkere fordelt på alder, kjønn og status på asylsøknaden ved forsvinning.

UDI holdt på å legge om til et nytt operativsystem, og klarte derfor ikke å trekke ut tall for oss. Vi måtte derfor få denne informasjonen fra andre kilder. Politiet hadde ingen oversikt. Vi ringte til aktuelle asylmottak for å hente inn tallene manuelt, men noen var nedlagt og andre hadde ingen oversikt.

Vi fortsatte å purre på UDI. To måneder senere mottok vi tallene: 411 av ungdommene hadde fortsatt status som savnet. Like etter svarte også Bufdir. De gav oss en oversikt over 21 barn som hadde forsvunnet, men de visste ikke om barna var funnet. Derfor kategoriserte vi disse 21 barna som fortsatt savnet. Totalen ble 432 barn med status som savnet.

For å finne ut hvorfor så mange asylbarn fortsatt er savnet, gikk vi i gang med kartlegging av politiets arbeid når barna blir meldt savnet fra mottak og omsorgssenter.

Stikkprøven som ble brekkjern

I første omgang begrenset vi innsynet til to politidistrikt og tidsperioden til årene 2018-2020. Vi ba også om innsyn i savnet-saker med norske statsborgere for å ha et sammenligningsgrunnlag. Målet var å teste hypotesen om at politiet ikke leter etter asylbarn, og at de blir forskjellsbehandlet. Vi fikk ikke innsyn i så mange saker med norske statsborgere, men disse sakene viste at politiet da oftere reagerte raskere, opprettet saker og foretok etterforskningskritt.

Vi fikk innsyn i usladdete dokumenter fra Troms politidistrikt og brukte det som "brekkjern" videre. Omsider fikk vi også politidokumentene fra Sør-Øst-Politidistrikt. Vi hadde nå flere funn som støttet hypotesene våre, og kunne dermed gå i gang med å utvide innsynet til å omfatte alle politidistriktene i Norge og et større tidsspenn.

Kartlegging av resten av landet

Vi ba både UDI og Bufdir om lister over alle asylmottak og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere (EMA) som hadde vært i drift siden 2015. Slik kunne vi lage en liste over alle kommunene vi ønsket innsyn i hos politiet.

I november 2021 sendte vi innsynsbegjæringene til alle politidistriktene. Vi viste til at vi fikk innvilget innsyn hos Troms og Sør-Øst. Flere av politidistriktene var overrasket over at vi hadde fått innsyn i dokumentene. De fleste viste til et dårlig datasystem hvor de måtte hente ut savnet-sakene manuelt. Flere gav oss avslag da arbeidet ble for tidkrevende. Vi klaget, men fikk nye avslag. Vi brukte flere måneder på å purre. Vi ringte ukentlig, og ga dem tidsfrister å forholde seg til, men de overholdt dem aldri. Noen gav oss til slutt delvis innsyn, andre fullt. Til sammen satt vi med flere hundre savnet-saker med asylbarn som hadde forsvunnet.

Kryssjekk av tall med andre kilder

Vi ba UDI og Bufdir om innsikt i hvor mange som hadde forsvunnet fra de forskjellige politidistriktene for å kunne kryssjekar tallene med distriktene som hadde gitt oss fullt innsyn. Dette resulterte i et nytt funn: Dokumenter manglet fra flere av politiets registre. I ett av distriktene manglet det over 100 saker.

Vi satt nå på en unik oversikt over forsvinningstall og hadde kartlagt hvordan politiet hadde behandlet disse savnet-sakene. Dette ble grunnlaget for vår første avsløring: «Hundrevis av barn og unge sporeløst borte: Gutt (9) er fremdeles savnet etter syv år.»

Etter NRK publiserte saken har politiet jobbet med å opprette nye koder i sine datasystemer som gjør det enklere å kunne hente ut savnet-saker. Denne endringen vil gjøre et tilsvarende innsynsarbeid mye enklere for journalister i fremtiden.

En arbeidsgruppe ble satt ned for å se på rutiner og samhandling mellom etatene (se vedlegg).

De yngste barna

Ifølge tallene til UDI var fem barn ti år eller yngre da de forsvant. Vi hadde ikke fått innsyn i noen av disse sakene gjennom vårt innsynsarbeid hos politiet. Vi ba UDI om mer informasjon om de yngste barna og fikk vite hvilke politidistrikt barna hadde forsvunnet fra. Vi kunne da spisse innsynsbegjæringen og be om savnet-saker med barn ti år eller yngre. Dette ble en langdryg prosess, med flere måneder med purring.

Kun ett barn ble funnet i politiets registre: En niåring.

4-29-vedtak

Gjennom Skup-rapporten til Dagbladets "Skyggebarne" fikk vi tips om å søke innsyn i 4-29-vedtak. Det er rettsdokumenter som forteller om mindreårige som blir plassert på institusjon etter mistanke om menneskehandel. Statsforvalter gav oss innsyn i over 30 anonymiserte vedtak fordelt på flere fylker. Disse sakene gav oss et unikt innblikk i de rystende tilfellene av menneskehandel, og vi fikk bekreftet at dette er noe asylbarn utsettes for. Men det viste seg vanskelig å finne ut mer om disse barna.

Likevel bidro dette både til større forståelse av saksfeltet og var med på å bevise de alvorlige konsekvensene noen forsvinninger hadde.

Vergelisten

Under hele prosjektet har vi jevnlig vært inne i den offentlige postjournalen (tidligere OEP, nå E-innsyn) og lett etter dokumenter som kan knyttes opp mot asylbarn. I bunken med alle innsynene lå en liste med over hundre vergenavn. Vi hadde forsøkt å få innsyn i listen tidligere, men den var unntatt offentligheten. Listen gav oss muligheten til å snakke med de menneskene som hadde vært tette på barna og ungdommene som var borte.

Vi fikk snakket med over 50 verger, flere kjente ungdommer som hadde dratt ut av landet, vi ble satt i kontakt med flere på sosiale medier, men ingen kjente lenger noen som bodde i Norge "under jorden". Samtalene gav oss en unik innsikt i asylsystemet fra innsiden og flere pekte på kritikkverdige forhold som vi senere har sett på. Noen av vergene opplevde mottakssystemet så dårlig at ungdommene hadde flyttet inn til dem istedenfor. Dette fikk oss til å se nærmere på vergesfunksjonen. Hvem er egentlig disse "gode hjelperne"?

En verge ledet oss til en ulovlig sykepleier på Sørlandet. Samtidig fikk vi tips: En verge på Sørlandet er tiltalt for overgrep mot flere asylbarn.

Innsyn i en omstridt test

Ungdommene som kommer til Norge, mangler dokumentasjon som kan bekrefte alderen deres og mange tar derfor en såkalt alderstest. I flere savnet-saker så vi at alderstesten var en faktor som gikk igjen, og fremsto som en mulig forklaring på hvorfor asylsøkerne forsvant. Det er stor forskjell på rettigheter om du er over eller under 15 år, og over eller under 18 år. Testen kan uansett aldri gi et presist svar på hvor gamle de er, noe staten også er tydelig på.

Men vi la merke til én ting: Flere av dem som hadde forsvunnet hadde tatt en undersøkelse som i dag ikke lenger er i bruk. UDI hadde erkjent at den ikke var god nok, og det var satt i gang et stortilt arbeid med å forbedre metoden. Til tross for denne endringen, protesterte likevel fagfolk. Det gjorde oss nysgjerrige. Utad fremsto det som om testen var bedre nå. Så hva var da problemet?

Vi kontaktet en rekke kilder og ba i tillegg om innsyn i dokumenter tilbake til perioden da det nye verktøyet ble utviklet og lansert. Der fant vi nye kilder: Tidligere leverandører, ansatte i det offentlige som ikke ville ta bildene, forespørsler fra UDI, press fra regjeringen, m.m. Gjennom disse dokumentene, kombinert med kildesamtaler, kunne vi avsløre at UDI ikke hadde fulgt nasjonale anbefalinger de siste fire årene, fordi de ikke klarte å skaffe en leverandør. Dette hadde de ikke informert om på egne nettsider.

Sakene våre ledet til at Tannlegeforeningen gikk ut og frarådet undersøkelsen. Det ble også satt i gang dialogmøter mellom fagforeningene og staten for å finne en løsning på situasjonen. Dette jobber de ennå med.

Bekymringsmeldingene

Vi fikk tips om at noen enslige mindreårige asylsøkere ikke bosetter seg på mottak eller omsorgssenter, men bor på private adresser. Vi fant ut at ingen har lovfestet omsorgsansvar for disse barna. Politiets utlendingsenhet som registrerte asylsøknadene

fortalte at de sendte varslar til lokalt barnevern dersom EMA oppga at de ønsket å bo privat.

Vi fikk en oversikt over hvor mange slike meldinger og bekymringsmeldinger, som var sendt fra februar 2023 (PU oppga at de da innførte et nytt system) til d.d, samt hvilke kommuner som var varslet. Vi kontaktet alle kommunene for å få bekreftet at de hadde mottatt meldingene som var sendt fra PU per brevpost, men fant ut at 10 kommuner aldri hadde mottatt meldingene. Underveis i dette arbeidet tok noen kommuner, inkludert PU, etter hvert kontakt med oss og informerte om arkiveringsfeil. Meldingene dukket altså opp igjen. Vi fryktet at det fantes flere feil i grunnlaget vårt, og tok kontakt med alle kommunene igjen for å dobbeltsjekk. De tok en ny sjekk, og flere innrømmet at de hadde vært for raske med å svare. Til slutt var vi nede i kun to meldinger som var borte. En viktig lærdom av dette: Dobbeltsjekk og trippelsjekk.

Da vi fikk oversikten fra PU ba vi samtidig om innsyn i sladdede versjoner av bekymringsmeldingene – vi ville finne konkrete eksempler som viste konsekvensene av at barn og unge bodde i private hjem uten at noen hadde omsorgsansvar for dem. Vi fikk innsyn i totalt ni bekymringsmeldinger. Det ble grunnlag for saken: «Jente skulle bo hos «truende» mann med våpen».

Dokumenter som bekrefter

Da vi begynte på den delen av prosjektet som handler om de som engang var asylbarn, men som i dag lever kriminelle liv på gata i Oslo, var det vanskelig å vite om vi kunne stole på kildene våre. Hovedpersonen fortalte en historie som kunne endre seg fra gang til gang, og vi ble usikre på hva som faktisk var sant.

Vi ba ham om å få innsyn i dokumentene hans fra barnevernet, UDI og politiet for å kunne å verifisere informasjonen han gav oss. Vi mottok en bunke med over 1000 sider med dokumentasjon fra en kilde i støtteapparatet som står ham nært. Dokumentene ga oss verdifull tilleggsinformasjon i tillegg til at de i stor grad bekreftet det hovedpersonen fortalte oss.

Vi fikk også se papirene til andre av de unge mennene vi skriver om i «Fra granater til Grønland». Noen hentet vi selv ut fra UDI med deres samtykke. Alle opplysninger lot seg imidlertid ikke bekrefte, men i saken har vi har vært åpne om hva de forteller, hva vi observerer og hva som er dokumentert.

Personsøk og sosiale medier

Etter innsynsrundene da vi kartla omfanget av forsvinningene og hva som ble gjort, satt vi til slutt med hundrevis av savnet-saker. Vi bestemte oss for å se nærmere på én kommune og lete etter alle som hadde forsvunnet derfra.

Søk på navn gav sjelden treff. Det viste seg at barna vi lette etter ofte brukte fiktive navn, eller stavet navnet på andre måter enn slik de var oppført i dokumentene vi hadde tilgang til. Vi måtte tilbake til politidokumentene og lete etter andre nøkkelpersoner. Her fant vi kontaktinformasjon til mottaksansatte, verger og bosatte flyktninger som var venner av dem som hadde forsvunnet.

Vi ringte dem vi klarte å spore telefonnummeret til, sjekket Facebook, Instagram, TikTok. Vi fant folk i vennelister, i bildekommentarer, noen hadde "liket" poster. Til sammen fant vi 11 av de 25 ungdommene som var forsvunnet fra Sjøvegan fra 2015 til dagens dato, men vi ble satt i kontakt med mange flere som hadde forsvunnet fra andre kommuner.

Alle vi pratet med hadde dratt ut av landet. Noen levde fortsatt på drift, andre prøvde å komme i gang med livet i land som Spania, England eller Frankrike.

Men vi ønsket å finne dem som fremdeles var i Norge. Flere av organisasjonene og vergene vi hadde pratet med, samt en rapport fra politiet, pekte på at flere fortsatt oppholdt seg i landet. Vi fortsatte å lete.

Vi postet innlegg i et titalls Facebook-grupper om asyl, og tok kontakt med flere av menneskene som var aktive i disse gruppene. Disse satte oss igjen i kontakt med andre. Flere kjente til asylbarn som hadde bodd "under jorden", men ingen kjente noen som bodde i Norge nå. En mann hadde nylig hatt en gutt boende hos seg.

Digitale søk over landegrensene

Vi bestemte oss tidlig for å gå inn i noen enkeltsaker for å undersøke hva som (ikke) ble gjort av politiet da asylsøkerne forsvant. Ikke minst var det viktig for å gi disse barna en stemme. Problemstillingen med forsvinninger var i seg selv ikke ny, men i lang tid hadde asylbarna først og fremst vært et tall på et papir. Vi forsto raskt hvorfor: I majoriteten av sakene var det svært lite informasjon.

Niåringen som forsvant

Ni år gamle «Yusuf» var den eneste av de yngste barna vi fant i politiets registre. "Yusuf" fra Somalia ble meldt savnet i 2015, og skal angivelig ha reist til Tyskland med sin mor, uten at dette var bekreftet. Ifølge Yusuf selv ble moren bortført i Somalia da faren ble drept. Hun var ikke registrert som asylsøker i Norge og identiteten hennes var ikke bekreftet.

Yusuf hadde fortsatt status som savnet da vi fikk innsyn i saken. Hvordan kan en liten gutt forsvinne uten at alarmen går? Vi ville forsøke å finne han, eller i det minste finne ut hva som skjedde og hvordan det kunne forbigå i stillhet.

Vi søkte først nasjonalt etter gutten og hans to oppgitte tanter i lokalaviser, nasjonalbiblioteket, LinkedIn, sosiale medier, med bildesøk, i Folkeregisteret. m.m. Tanten han bodde hos, fikk ikke oppholdstillatelse og hadde forlatt Norge. Det eneste vi fant av nytteverdi var adressen til den andre påståtte tanten, som ennå skulle bo i Norge. Vi oppsøkte denne adressen gjentatte ganger, men fikk beskjed av kvinnens samboer om å ikke ta kontakt. Vi skrev et brev til dem på somali, men hørte ikke tilbake. Da vi for fjerde gang oppsøkte adressen, var kvinnen endelig hjemme. Hun forklarte at hun ikke var hans tante, men halv søsteren til tanten som Yusuf bodde hos før han forsvant. Hun sa at hun trodde at de var i Tyskland, men at hun ikke hadde kontakt med verken halv søsteren eller Yusuf. Hun hadde heller ingen kontaktinfo til noen av dem.

I politidokumentene sto det at den angivelige tanten som Yusuf bodde hos, hadde fortalt mottaket at gutten var hentet av moren og at de sammen hadde reist til Tyskland. Dermed fortsatte vi jakten der. Tyskland har ikke et sentralt folkeregister slik vi har i Norge. Vi tok kontakt med slektsforsker Claudia Stock i Tyskland, som gjorde en grundig research, men dessverre heller ikke fant moren eller gutten.

Videre tok vi kontakt med en rekke tyske instanser, uten at det førte fram:

- Det tyske **Flüchtlingsrat** (Flyktningrådet) er delt opp i 12 regioner. Vi sendte e-post til samtlige av dem med spørsmål om de kunne hjelpe oss i søket eller hadde tips til hvordan vi kunne lete videre. At Yusuf ikke hadde verge (mer om dette i kapittelet om motstand) stoppet oss også her.
- Flere av flyktningråd-kontorene oppfordret oss til å ta kontakt med Bundesfachverband unbegleitete minderjährige Flüchtlinge ([BumF](#)) (Forbundsforening for enslige mindreårige flyktninger), men heller ikke disse kunne hjelpe oss videre.
- **Bundesamt Für Migration und Flüchtlinge** ([Bamf](#)) kunne heller ikke hjelpe oss. En klage på dette førte ikke frem.
- Vi forsøkte oss også hos **Tysk Røde Kors Sporingstjeneste**, men svaret var at de ikke kunne bistå om vi ikke var i familie.
- I Tyskland finnes det ikke noe offentlig register for virksomheter tilsvarende Brønnøysundregisteret. Men nettsidene til «[Creditreform](#)», en nettside med bedriftsinformasjon, har vi med hell forsøkt i andre sammenhenger. Om noen av personene vi lette etter hadde startet et firma i Tyskland ville de kanskje dukke opp her, men vi fant ingenting.

I politidokumentene sto det også oppført en bestefar i Sverige. Spørsmålet var om den ene tanten og gutten kunne bo der, eventuelt sammen med bestefaren. Selv om vi bare hadde navnene, kunne vi søke i det svenske folkeregisteret, men fant dem ikke. Vi søkte så i Verifiera, en svensk domsoversikt, men fant ingen dommer på noen av dem.

Da disse metodene ikke ga oss funnene vi håpet på, valgte vi å gå tilbake til “the basics”: Snakke med folk ved å gå fra dør til dør.

Å oppsøke folk

Minst like viktig som innsyn som metode, har det vært å løsrive seg fra skrivebordet og oppsøke mennesker og miljøer. Gå i barna og ungdommenes fotspor, se hvor de bodde, gikk på skole og forsvant fra. Snakke med som kjente dem. Slik kunne vi gå fra tall og dokumenter til å fortelle nære historier om disse menneskene. Selv om de er spurløst forsvunnet.

Tenke nytt

Parallelt med papirsporene har vi i letingen etter Yusuf oppsøkt og kontaktet så mange som mulig som kan ha kjent han. Det inkluderer: Den ene oppgitte tanten, tidligere naboer på begge adresser, skolen han var elev ved i majoriteten av tiden sin i Norge, Flyktningetjenesten i Moss, den somaliske foreningen i Moss, lokale kaféer der somaliere oppholder seg, samt lokale butikker driftet av personer med somalisk bakgrunn. Ingen av disse forsøkene bar noe sted. Vi møtte lukkede dører og ristende hoder overalt. Mange var sjokkerte over at en liten gutt kunne forsvinne uten at de hadde hørt om det, men få verken ville eller kunne hjelpe.

Vi måtte tenke nytt og starte i en annen ende. Vi regnet oss frem til at Yusufs klassekamerater nå nærmer seg 17 år, og kontaktet elevrådsledere på videregående skoler for å få hjelp til å kartlegge hvilke elever som kan ha gått i samme klasse som gutten. Parallelt med dette lette vi oss frem til de tidligere FAU-lederne ved barneskolen og kontaktet tre av dem for å se om de kunne ha spart på skolekataloger med klassebilder i.

Det funket! En mor til en elev i Yusufs klasse fant katalogen i en skuff og sendte oss bildet, der alle navn på elevene sto oppført. Ved hjelp av klassebildet kunne vi endelig snakke med noen som kjente han.

Vi noterte oss alle adresser vi fant og reiste til Moss i høstferien for å banke på dører. For hver elev vi traff, fikk vi kontaktinfo til flere av dem vi manglet. Med unntak av seks elever klarte vi oppdrive alle de resterende elevene på fjerde trinn. Endelig fikk vi snakke med kilder som husket han og kunne beskrive han, noe som igjen var avgjørende for å kunne fortelle saken på en god måte og gi et inntrykk av hvem Yusuf var. Det gjorde oss i stand til å fortelle en historie om han som vi kunne stå inne for.

Dessverre var det ingen av elevene som hadde kontakt med han i dag eller visste hvor han var. Mange fortalte dog at det var normalt med "gjennomtrekk" i klassene fordi Moss kommune tok imot mange flyktninger, en opplysning vi ikke hadde fått uten denne runden, og som var med på å nyansere hvorfor ingen agerte da Yusuf plutselig ikke møtte opp på skolen lenger.

Å jakte på detaljene

Jenta på bussen: Å se mulighetene i begrensningene

Mange av dem som forsvant var gutter i alderen 15-17, derfor skilte saken om Agathe seg ut. Jenta som skulle ta bussen fra Jølster på lille nyttårsaften i 2015, kom aldri frem dit hun skulle. Da vi begynte å gjøre innledende research på saken hennes, føltet det først lite realistisk å skulle fortelle historien hennes i dybden. Mottaket var lagt ned. Vi hadde ingen bilder av henne. Saken var henlagt hos politiet. Omtrent ingen av kildene vi snakket med, husket henne.

Det ble etter hvert tydelig for oss at dette var selve kjernen av hele sakskomplekset: I flere av sakene fantes det lite informasjon. Derfor var det heller ingenting som tilsa at det hadde skjedd noe kriminelt, mente politiet. Vi så flere eksempler på at dette var grunnlaget for at sakene ble henlagt. Også i Agathes tilfelle. Da vi igjen og igjen fikk beskjeden "jeg husker ikke" fra en rekke muntlige kilder, ble det tydelig for oss at det var nettopp det vi måtte fortelle og vise frem. Disse barna er tilnærmet usynlige. De er glemt.

Et ignorert varsel

Agathes sak ble henlagt av politiet fordi det ikke forelå informasjon om hvor hun hadde tatt veien. Det fantes heller ikke informasjon eller indikasjoner på at menneskehandel eller noe annet kriminelt hadde skjedd, skrev de. Det til tross for at det i samme mappe lå et varsel fra hennes advokat, som mistenkte menneskehandel på bakgrunn av hennes historikk, alder og nasjonalitet. Advokaten ba politiet om å lete etter jenta.

Vi kontaktet alle kildene oppgitt i politidokumentene, og jobbet oss videre derfra med snøballmetoden: Vi snakket med tidligere ansatte på mottaket, mottakseieren, den gamle lensmannen, etterforskeren, m.m. Vi fikk tilgang på dokumenter der det sto at jenta hadde ankommet Norge med en mann, som skal ha tatt fra henne passet og forlatt henne på en

kafé. Vi søkte etter han i skattelister med mange stavemåter, men fant ingen spor etter han i Norge.

Vi gjennomførte mange kildesamtaler uten hell, før vi endelig møtte på en hjelpsom og ivrig dataforvalter hos Entur, selskapet som samler alle kollektivtilbud i én reiseplanlegger.

Bussbilletten

Ved hjelp av kildesamtaler med tidligere ansatte på mottaket fikk vi vite at det var vanlig praksis at asylsøkerne som ble flyttet, reiste alene, selv om de var mindreårige. Det var fordi mottaket ikke hadde nok ressurser til å følge ungdommene. Vi fikk også vite at det var mottaket som bestilte bussbillett på vegne av asylsøkeren, som da fikk en rekvisisjon som skulle vises på bussen.

Vi kontaktet derfor selskap som Nor-Way, Entur og Skyss for å undersøke om det var mulig å finne billetten til Agathe, samt mulige ruter hun kan ha tatt, og eventuelle bussjåfører som hadde vakt på disse rutene.

Hos Entur fikk vi først beskjed om at det ikke var mulig å hente ut data på dette, fordi selskapet ikke eksisterte i 2015. Men plutselig fikk vi en telefon fra en entusiastisk ansatt som hadde fått videresendt e-posten, og som fortalte at han hadde ved hjelp av en gammel laptop i garderoben sin, klart å fyre opp et gammelt program som viste hvilke ruter som gikk på den tiden. Der fant han to mulige reiseruter til Kinsarvik, samt én bussbillett som var rekvirert fra Skei i Jølster på samme dag og tidspunkt som Agathe skulle reise. Begge rutene han fant innebar minst fire bytter og ville ta flere timer.

Kartleggingen av reiseruten og de mange byttene bidro til å vise nettopp hvor krevende turen var for en ung jente som var ny i Norge, verken snakket norsk eller engelsk, og som måtte reise alene gjennom Vestlandet på lille nyttårsaften, uten følge. Denne historien ble den første vi publiserte i hele prosjektet, etterfulgt av kartleggingen om de 432 barna som forsvant.

Publisering som metode

Jenta med sekken

Etter våre publiseringer om omfanget av asylbarn som forsvant og nesten ikke ble lett etter, satte Politidirektoratet ned en arbeidsgruppe for å granske eget arbeid. I mai 2023 kom oppsummeringsrapporten med oversikt over endringer som skulle gjennomføres. (Les mer i kapitlet om konsekvenser og vedlegg). Derfor ba vi i august på nytt om innsyn i eventuelle nye forsvinnings saker. Det viste seg at nok en ung jente hadde forsvunnet i juli, uten å bli lett etter.

Fordi saken var ganske fersk, valgte vi å publisere så snart som mulig, i håp om å få tips. Vi ønsket å vise kildene våre at vi fulgte saken, og at det i praksis ikke hadde skjedd en endring ennå. Fordi dokumentene inkluderte bilder av tingene hennes, gjorde det også saken mer visuelt tilgjengelig, noe som var en utfordring i disse sakene. Vi publiserte saken: "Jenta forsvant, politiet lette aldri".

Nok en gang innrømmet politiet rutinesvikt. Selv om jenta hadde angitt falsk identitet, mente politiet at det ikke var noen andre holdepunkter for å mistenke noe kriminelt. Noen dager senere meldte et vitne seg. Kvinnen opplyste at hun satt ved siden av jenta på flyet. Hun kjente igjen sekken, hadde observert jentas følge, og hadde sterke mistanker om

menneskehandel. Dette resulterte i saken: “- Jeg kjente igjen sekken hennes og fikk klump i magen”.

Politiet åpnet deretter sak. Nå var det grunnlag for å etterforske likevel. Men noen måneder senere ble saken nok en gang henlagt, denne gangen fordi det ikke lenger var mulig å sikre sentrale bevis. Politiet skrev:

“Vi oppfordrer derfor alle som vil anmelde slike saker om å gjøre det så tidlig som mulig”.

Observasjon og oppsøkende arbeid på gata

I januar 2023 oppsøkte vi gatemiljøet på Grønland i Oslo for første gang. Vi skulle lete etter dem som kom som enslige asylbarn, som hadde forsvunnet og kanskje levde papirløse liv i hovedstaden. Mange vi snakket med bekreftet at de var i byen og kjente dem, men ingen ville sette oss i kontakt. “De vinner ingenting på å snakke med dere”, fikk vi stadig høre. Vi fikk heller ikke inntrykk av at det gjaldt mange.

Det ble raskt tydelig at vi hadde et for snevert fokus. I stedet for å lete etter dem som hadde forsvunnet, utvidet vi prosjektet til å snakke med alle som hadde kommet til Norge som enslige mindreårige asylsøkere, men som hadde havnet på gata. De fleste var voksne nå, men hadde fortsatt bare midlertidig oppholdstillatelse. Kun noen få levde som papirløse.

Vi brukte ett år på gata. I kuldegrader, regn og på fine sommerdager. Vi startet med å oppsøke tilfeldige folk og fikk raskt oversikt over tilholdssteder hvor det foregikk salg av narkotika og lignende. Vi laget en fast rute med steder vi dro innom for å slå av en prat. Etter hvert ble vi kjent med mange. Vi snakket også med alle som muligens traff disse menneskene til daglig: Securitas-vakter på Oslo S, i Storgata, på Gunerius, på Grønland, frisører, butikkmedarbeidere, naboer, ansatte i ungdomsklubbene i nabolaget, restauranter, samt ansatte i Kirkens Bymisjon, Frelsesarmeen, Politiet, Uteseksjonen for å høre hva de visste, hvordan de opplevde miljøet og om det hadde skjedd noe nytt siden vi var på gata sist.

Det viste seg at parallelt med våre undersøkelser på gata, gjennomførte politiet en egen kartlegging i samme tidsrom. De hadde identifisert 205 personer fra dette miljøet som de knyttet til kriminalitet. Vi ba om tall på hvor mange av disse som kom til Norge som enslig mindreårig asylsøker. Først fikk vi beskjed om at dette var for tidkrevende, men etter gjentatt puring gjennomgikk politiet sakene manuelt og fant at 33 av dem hadde kommet til landet som barn. Dette var viktig informasjon som vi brukte i sakene om gatelivet.

Spor 19

Det hadde ikke falt oss inn å oppsøke Barcode uten tipset fra kildene på gata. Påstanden var at de unge mennene vi hadde kontakt med solgte narkotika til unge jenter ved spor 19 på Oslo S, tett på Barcode.

Også her oppsøkte vi miljøet. Vi snakket med en rekke gutter, jenter, unge menn og kvinner som satt langs vannet og tok seg en joint. Jentene ville i liten grad prate med oss. Flere av kildene oppga feilaktig kontaktinformasjon eller slettet oss fra sosiale medier like etterpå.

Fordi vi på dette tidspunktet var på hils med flere kilder, og ofte ble avvist av dem vi ikke hadde møtt før, valgte vi å holde avstand for å observere. Dette var enklere ved Bjørvika fordi det er et knutepunkt for kollektivtrafikk og et travelt sted med mange kontorplasser, så vi ble ikke så synlig. Etter flere besøk fikk vi bekreftet ryktet. Stadig kom det unge jenter innom, ofte i gjenger på tre-fire stykker. Langs vannet rullet de seg jointer og sniffet.

Flere av de unge mennene vi hadde snakket med tidligere, som hadde bekreftet at de kom hit som enslige mindreårige asylsøkere, var hyppig innom. Dette ble en viktig observasjon som omtales i saken om gatelivet.

Kildepleie av sårbare og uforutsigbare kilder.

Det tok lang tid å bygge opp tillit på gata. Selv om vi hadde med ansattkort fra NRK, mistenkte majoriteten av de unge mennene i starten at vi var sivilt politi. Det ble viktig å dra tilbake til de samme stedene, igjen og igjen, for å vise at vi ville jobbe med dette over tid og at vi mente alvor. Mange av kildene hadde liten erfaring med pressen, derfor viste vi frem sakene vi hadde laget og forklarte hvordan vi jobbet og hva vi lurte på. De hadde liten tillit til myndigheten, og folk generelt, så det tok lang tid å få dem til å stole på oss.

Vi ble introdusert for hovedkilden vår, Rashid, gjennom en av de andre unge mennene i miljøet. Vi traff ham mange ganger på gata, og fulgte ham inn og ut av fengsel. Kontakten var uforutsigbar. Noen ganger dukker han opp til avtalene våre, andre ganger glemte han dem og hadde slått av telefonen. Noen ganger var han så ruset at det var vanskelig å føre en samtale. Andre ganger var han hissig. Eller trist. Flere ganger trakk han seg, og ville ikke lenger prate med oss.

Det gikk flere måneder fra vi først traff ham, til vi gjeninnførte intervjuene. I begynnelsen var det nok å bare bli kjent. Flere av de andre unge mennene holdt vi kontakt med på sosiale medier i periodene mellom gatebesøkene. Men vi merket raskt at dette ikke var noe Rashid ønsket. Når vi stilte ham spørsmål i chat, ble han irritert og avvisende. Så vi avtalte kun nye møter på Facebook, men ventet med å prate til vi møtte ham ansikt til ansikt.

Vi så at det var slitsomt for ham å prate om fortiden, så vi forsøkte å la han styre tempoet. Noen gang presset vi for hardt. Da trakk han seg. Andre ganger synes han ting gikk for treigt. Da trakk han seg også. Men vi klarte alltid å få ham tilbake, det hjalp å gi ham tid.

Heldigvis hadde Rashid en kontaktperson fra en hjelpeorganisasjon. Denne kilden har vært helt avgjørende for at vi klarte å komme i mål. Hver gang Rashid trakk seg, pratet hen med Rashid og trygget ham. Personen kunne også verifisere tingene han fortalte oss om både ham og miljøet.

Mens vi jobbet med saken sonet Rashid en dom i fengsel. Det var enklere å forholde seg til ham når han satt inne og opptakene vi brukte ble gjort der. Der var det faste rammer, og ingen andre rundt ham. Vi besøkte fengselet tre ganger i løpet av de tre månedene han satt inn, og var der i flere timer hver gang. Dette resulterte i saken "fra granater til Grønland" som viser hverdagen til Rashid og flere unge menn som lever i skyggen av samfunnet, men som en gang kom til Norge som barn.

Kildepleie på innsiden

Prosjektet om asylbarna har pågått i flere år. I løpet av den tiden har vi fått viktige og gode kilder på innsiden av flere miljø. Disse har gitt oss gode tips, varslet oss om ting vi ellers ikke hadde visst og hjulpet oss med tilgang til kilder.

Vi jobbet frem flere saker på bakgrunn av informasjon fra dem. På grunn av kildevernet kan vi ikke være mer konkrete her, men det å investere tid i nøkkelpersoner over tid, lønnet seg.

3. Motstand:

Stengte dører

Hovedmotivasjon bak prosjektet har vært å gi de usynlige barna en stemme. Derfor var det viktig for oss at de skulle få fortelle sine egne historier og ikke bli snakket på vegne av.

Dette fikk vi aldri til. Ikke på grunn av barna, men på grunn av statens behov for å beskytte dem. Vi har ikke fått lov av driftsoperatør til å komme innenfor døra til et eneste asylmottak for enslige mindreårige. Vi fikk heller ikke snakke med noen av barna eller ungdommene. Dette var også beskjeden vi fikk fra Politiets Utlendingsenhet da vi besøkte ankomstsenteret på Gardermoen, fra UDI da vi skulle treffe de ansatte på et av mottakene der det var avdekket lovbrudd, og fra Bufdir da vi besøkte et omsorgssenter.

Vi opplevde at mye av grunnen til at disse barna ikke har en stemme, er fordi staten tar det valget for dem. Vi vurderte ved flere anledninger å oppsøke mottak eller omsorgssenter uten avtale, eller oppsøke noen av barna utenfor mottaket. Vet ett tilfelle gjorde vi dette fordi følgepersonen var myndig. Når det gjaldt de yngre lot vi det være, nettopp fordi man skal trå ekstra varsomt i omtalen av barn fordi denne gruppen er spesielt sårbar og vi hadde fått beskjed om å holde oss unna.

De barna vi har skrevet om, har aldri fått fortelle sin versjon, eller godkjenne det vi skriver. Det har vært krevende at vi på den måten også har usynliggjort barna.

Kilder som trekker seg

Flere av de unge mennene som vi har hatt sporadisk kontakt med på gata har vært vanskelige å forholde seg til. Disse kildene er flyktige, lyger og ruser seg mye. De har lite tillit til folk generelt opplevde vi. Vi ble ofte blokkert på sosiale medier hvis vi stilte for inngående spørsmål. Enkelte sa rett ut at de ikke ønsket å prate mer med oss. Ett par ganger opplevde vi også at kilder ikke svarte fordi politiet hadde konfiskert mobiltelefonen deres, og de satt i varetekt.

I tillegg til Rashid brukte vi mye tid på to andre unge menn i miljøet. Vi har pratet med dem i flere timer ute på gata, og på restaurant, over en tidsperiode på flere måneder. Han ene trakk seg rett etter intervjuet, han opplevde at samtalene ble for personlige og hadde fått beskjed fra andre i miljøet om å ikke prate mer med oss. Vi forsøkte å snu ham, men han var tydelig på at han ikke ønsket kontakt. Den andre unge mannen sluttet plutselig å svare på meldinger - før det tikket inn en beskjed om at han var dratt videre til et annet land i Europa.

Taushetsplikten trumfer alt

Det er ingen som setter i gang leteaksjoner etter de barna vi har lett etter. De har ingen foreldre eller foresatte som krever handling eller stiller opp i media. De har heller ikke

verger som kan samtykke til innsyn i dokumentene deres. Taushetsplikt og personvern har gitt oss mye motstand i dette prosjektet.

UDI viste til personvern som begrunnelse for aldri å gi oss innsyn i noen dokumenter om enkeltpersoner. Derfor ble politidokumentene veien inn i starten. De delte usladdet i savnet-sakene.

Innsynet i saken om niåringen kom imidlertid med restriksjoner vi ikke hadde fått fra de andre politidistriktene: Politiet ville godkjenne publiseringen. Det kunne ikke vi gå med på fordi vi opplevde at det kom i strid med vårt redaktøransvar. Kompromisset ble at de skulle få lese gjennom alt før publisering, og at vi forsikret om at vi ville gå i dialog om å finne løsninger dersom de hadde innspill. Uansett måtte vi ha det siste ordet om hva som skulle publiseres og ikke.

Da vi begynte å lete visste vi at Yusuf hadde oppholdt seg i Norge i litt over ett år, og vi kjente til hans siste adresse. Ved hjelp av denne sirklet vi inn de nærmeste barneskolene og begynte ringerunden. Fra én skole fikk vi vite at han hadde vært elev der, men at hadde byttet skole før han forsvant. Vi fikk oppgitt hans første adresse, men ikke mer enn det. Vi oppsøkte skolen, men fikk ikke mer info. Ved skolen han forsvant fra, ville de ikke si noe som helst på grunn av taushetsplikt.

Det var starten på en rekke avvisninger fra offentlig ansatte som sa at det var bra vi tok tak i saken, men at de ikke ønsket å uttale seg uten at noen kunne frita dem fra taushetsplikten. Men hvem skulle gjøre det?

Vi fikk beskjed om at en verge eller foresatt måtte godkjenne. Men ifølge Yusufs forklaring til norske utlendingsmyndigheter var faren død og moren bortført. Den ene angivelige tanten hadde forlatt Norge. Den andre sa at de ikke hadde kontakt. Kvinnen som før var Yusufs verge, var ikke lenger det.

Vi spurte Statsforvalteren om de kunne oppnevne en ny verge, men de avsto forespørselen. Vi ba om innsyn i grunnlaget for at gutten hadde mistet sin verge, men fikk avslag på det også. For oss fremsto det som om gutten var helt rettsløs. Taushetsplikten, som er der for å beskytte han, sto i veien for å få avklart hvorvidt han faktisk var trygg.

Vi klagde på avslaget med hjelp fra jurist i Norsk presseforbund og fikk til slutt delvis innsyn i Yusufs dokumenter. De viste at gutten hadde fått tildelt en ny verge etter han forsvant, en kilde vi ikke kjente til. Det var først tre år etter Yusuf ble borte at denne vergen tok kontakt med Statsforvalteren og ga beskjed om at hun ikke hadde kontakt med gutten.

Det samme var tilfellet i Agathes sak. Også der fikk vi avslag på innsyn i dokumentene fra Statsforvalteren, som kunne ha vært til stor hjelp for å kartlegge oppholdet hennes i Norge fra hun kom til hun forsvant.

Taushetsplikten stoppet oss i flere saker, for eksempel i forsøket på å finne barna med 4-29-vedtak. Disse er særlig sårbare og utsatte, så det er forståelig at de skal beskyttes, men samtidig urovekkende at det er så vanskelig for pressen å kontrollere at disse barna får den beskyttelsen de har rett på, gitt at det er svakheter så mange andre steder i systemet.

14-åringen som ikke var savnet likevel

Vanskelige og manglende svar fra det offentlige har gjort det krevende å avklare fakta på et tidlig tidspunkt. Et spesielt eksempel på det er en oppfølgersak vi jobbet med.

Etter publisering av saken om Agathe, ba vi om oppdaterte tall på forsvinninger fordelt på politidistrikt. I oversikten kom det frem at seks nye barn og ungdommer hadde forsvunnet, blant dem en 14-åring fra et omsorgssenter.

Vi ville følge opp saken, og i dialog med Bufdir fikk vi reise til et omsorgssenter for å ta bilder (av boligen, ikke barna). Men vi fikk svært lite spesifikk informasjon om gutten, fordi de mente det kunne identifisere han. Vi stilte en rekke spørsmål, men fikk generelle svar om rutiner tilbake.

Først etter at saken var publisert og vinklet på 14-åringen, sendte Bufdir et innlegg til NRK Ytring der de mente at artikkelen var direkte feil og misvisende. Vi kontaktet dem per telefon, og fikk til slutt beskjed om at det var forhold ved taushetsplikten som hadde endret seg, og at de nå likevel kunne fortelle oss at de hadde kontakt med 14-åringen og visste hvor han oppholdt seg. Han var altså ikke savnet. Bufdir ville ikke forklare hvorfor taushetsplikten nå hadde endret seg.

At informasjonen kom så sent i løpet, gjorde at deler av saken falt etter publisering og vi måtte legge inn en rettelse, samt vinkle om.

Det illustrerte også hvor prisgitt vi var etatenes vilje til å dele informasjon, uten mulighet til å etterprøve deres tolkning av taushetsplikten. Det er fortsatt uklart for oss hvordan informasjonen som før publisering kunne være identifiserende, nå plutselig ikke var det lenger etter saken var ute.

4. Sikkerhet på gata

Da vi begynte å lete etter mennesker med bakgrunn som enslige, mindreårige asylsøkere på gata i Oslo, ble sikkerhet viktig. Miljøet vi oppsøkte lever i stor grad av kriminalitet og narkotikasalg, der vold er en del av hverdagen. Politiet fortalte oss at mange bærer kniv, noen pistoler. Vi innførte tidlig som prinsipp at vi aldri skulle gå alene i dette gatemiljøet.

Vi skjønnte raskt at vi på ingen måte måtte «lukte politi» for å få innpass. Derfor var det ikke aktuelt å avtale å gå åpenlyst rundt med politiet.

I starten gjennomførte vi samtaler på dagtid, noe som er tryggere, men da opplevde vi at vi oppnådde mindre. Etter hvert begynte vi å oppsøke miljøet på kveldstid. Særlig i mai/juni 2023 så vi at aktiviteten økte merkbart i dette miljøet på kvelder med fint vær og etter hvert som gradestokken krøp oppover.

På de første kveldsmøtene tok vi imidlertid ikke høyde for den økte risikoen vi da tok. Journalistene opplevde ubehagelige situasjoner med rusa ungdommer og voksne, noen av dem truende og uforutsigbare. Vi måtte derfor skjerpe sikkerheten.

Vi tok i bruk et *standardskjema for risikoanalyse* som ulike redaksjoner i NRK bruker på utenlandsoppdrag. For det første skulle vi diskutere risiko og vurdere den før hvert reportasjeoppdrag. Vi skulle planlegge mer nøyaktig hvor vi skulle gå, og dele posisjon digitalt slik at leder visste dette. Leder eller en person på desk skulle også få statusrapport fra journalistene ved jevne mellomrom. I noen tilfeller hadde vi en «spotter» som ikke oppholdt seg sammen med de andre, men som kunne følge med og varsle om noe skjedde. Instruksen var at dersom journalistene oppfattet det som ubehagelig eller usikkert, skulle de forlate stedet.

Men det viktigste var at vi begynte å kjenne miljøet, og denne forståelsen bidro til å kunne tolke stemningen og dermed vite når de skulle forlate området og når de kunne

holde frem med samtalene. De unge mennene ble også kjent med oss og hadde interesse av å prate med oss. Dette bedret også sikkerheten. I sum opplevde vi derfor at sikkerheten etter hvert ble akseptabel. Men sett i ettertid var vi svært naive i starten og gjorde en for dårlig jobb med dette i en periode.

5. Ethiske vurderinger:

Å snakke om, men ikke med.

En presseetisk problemstilling som vi har reflektert mye over er om vi har kjempet nok for disse barna, eller om vi har "gitt etter" for myndighetenes regler, akseptert nei på nei, og deretter bidratt til holde barna like usynlige som før. Vi har ikke snakket med dem mange av saken faktisk gjelder. Alle kildene vi har pratet med er over 18 år, de bor ikke lenger på mottak.

Det har føltes problematisk at vi ikke har møtt barn og ungdommer som bor på mottak i dag, men i stedet har vi latt andre snakke på vegne av dem. Vi omtaler en gruppe som ikke er klar over at vi skriver om dem, og som ikke har anledning til å nyansere det etterlatte inntrykket vi skaper.

Manglende samtykke

Det har vært et gjennomgående etisk dilemma om og hvordan vi skulle fortelle historien til mennesker vi ikke har klart å få kontakt med og dermed ikke har gitt sitt samtykke. Vi var usikre på i hvilken grad vi kunne gjengi opplysninger som setter dem i et dårlig lys.

Vi fant verken Agathe som forsvant i Jølster, gutten som forsvant i Moss, eller pårørende som kunne snakke på vegne av dem.

Skulle vi derfor la være å fortelle disse historiene? Vår vurdering er at rundt 400 forsvunne asylbarn og unge er en sak av tydelig offentlig interesse, der essensen er at de nettopp er usynlige. Taushetsplikten gjør at både media, og de som engasjerer seg i disse barnas skjebne, møtes med en klassisk «catch 22». De får ikke ut opplysninger fordi ingen kan gi samtykke, men hvem skal gi samtykke om ingen leter etter dem?

Derfor ble det sentralt å søke et svært bredt kildegrunnlag og lete aktivt etter noen som kunne snakke om dem. Vi har derfor systematisk lett etter alle kilder, både skriftlige og muntlige, som kunne belyse deres historie. Derfor oppsøkte vi verger, kamerater, lærere og naboer.

Men vi har valgt å ikke bruke "Yusuf" sitt egentlige navn, siden det kan få konsekvenser for hans videre liv dersom han kommer tilbake til Norge, eller dersom han bruker dette navnet i et annet land. Men vi valgte å bruke hans nasjonalitet, siden vi dermed kunne fortelle om bakgrunnen for flukten til Norge, og mer om familienettverket her i Norge.

Når det kommer til Agathe valgte vi å bruke hennes egentlige navn, men brukte ikke nasjonalitet. Vi vurderte ikke dette som en sentral opplysning for å fortelle noe om hennes skjebne satt opp mot hva det ville betydd for graden av identifisering. Vi har i saken veldig få andre detaljer om livet hennes som kan identifisere henne. Hun bodde på mottaket i kort tid og i motsetning til Yusuf gikk hun ikke på skole og hadde klassekamerater som ellers kunne kjent henne igjen.

Vi har også vært forsiktige med detaljer som setter barna i et uheldig lys, fordi de ikke kan forklare eller forsvare seg.

Kilder på jakt etter hjelp

Kildene i dette prosjektet kjemper som oftest for opphold i Norge, eller for å unngå å bli sendt ut av landet.

De vil derfor lete etter alle muligheter for å få hjelp med sin sak. Det var derfor viktig å forklare tydelig at vi på ingen måte kunne hjelpe dem med asylsaken. For personer som ikke skjønner hvordan journalistrollen fungerer, så var det vanskelig. De har også liten eller ingen tillit til myndigheter og samfunnet generelt, så vi var spente om de i det hele ville snakke med oss.

Det vi oppdaget var at de rett og slett ønsket noen som ville høre på deres historie, noen å snakke med. Den etiske utfordringen ble da å sette grenser for når og hvor mye våre journalister skulle være den personen de kunne snakke med. Telefonsamtaler til alle døgnets tider og trussel om selvmord var tema vi måtte håndtere. Vanligvis ville vi i NRK ringt politiet om noen truet med selvmord. Men i dette prosjektet ville en slik melding ødelagt all tillit i hele miljøet i lang tid. Det å vite hvordan vi da skulle håndtere slike samtaler var vanskelig. Et tiltak ble at journalisten ikke lenger brukte egen telefon registrert på egen adresse, men fikk et nummer som er registrert på NRK. Dette er kriminelle menn og vi burde vært enda mer varsomme fra start og vernet privatlivet.

Snakker de sant?

Et annet dilemma er en varierende kildetroverdighet. Dette er et miljø gjennomsyret av løgner. De lyver til norske myndigheter, til familien sin i hjemlandet og til kompisene sine. Dermed kunne vi ikke vite om de snakket sant til oss.

Det var viktig å snakke med kildene flere ganger og sjekke om historiene var konsistente. Vi sjekket også det de sa opp mot annen skriftlig dokumentasjon og vi snakket med andre kilder og eksperter for å kunne vurdere om historiene var troverdige og sannsynlig. Alle historiene har vi ikke kunnet dokumentere, men i presentasjon av dette materialet har vi vært tydelige på å skille mellom hva som er våre observasjoner, det som er dokumentert, og det som er deres fortelling.

Å dokumentere de usynlige

Vi skulle dokumentere visuelt mennesker som er borte. Vi ønsket å vise dem frem som mennesker, ikke tall og dokumenter.

I flere av dokumentene vi etter hvert fikk tilgang til fant vi bildedokumentasjon av flere barn og unge: I UDI-intervjuer, politiets papirer, skolekataloger og andre kilder. Men kunne vi bruke dem? I våre diskusjoner om etiske vurderinger landet vi på et nei. Selv om noen av bildene er flere år gamle, kan vi ikke publisere bilder av barn og unge i sårbare situasjoner uten at vi har kontaktet dem. Vi vet ikke hvor de er eller i hvilken livssituasjon de er. Publisere bilder på nett kan de spres og finnes igjen fra hvor som helst i verden.

Derfor valgte vi å ikke publisere bildet av den smilende «Yusuf» på klassebildet vi fikk tak i. Dersom gutten skulle komme tilbake til Norge, burde ikke bildet av han ligge offentlig ute til evig tid. Bildet kan også bli funnet i et internasjonalt bildesøk, noe som kan sabotere hans mulighet for en fremtid i andre land under en annen identitet.

KI-teknologi gjør det enda mer utfordrende å publisere bilder på nettet, det blir for eksempel stadig lettere å bruke ansiktsgjenkjenning. For å likevel gi leseren et bilde av hvordan en niåring ser ut, har vi fått godkjenning fra klassekameratene og viser klassebildet der de står rundt han som forsvinner og er anonymisert.

Vi har brukt byråkratiske dokumenter vi har fått til å anonymisere bildene av barna som er omtalt i de samme dokumentene. Anonymiseringen skjer "analogt" ved å legge dokumentene over bildene og deretter ta et nytt bilde. Vi ønsker å unngå bruk av digital bearbeidelse av bildene som "bluring/pixelering/etc. En slik måte å anonymisere på gir fort assosiasjoner til kriminalitet, til at den som er anonymisert har gjort noe galt. Denne metoden kan også være mulig å reversere digitalt, enda en grunn til å ikke bruke den.

I saken om Rashid skjer anonymisering i kamera; lav dybdeskarphet, bruk av skygger og plassering av kamera foran objekter. I noen tilfeller blir bildet beskåret, og vi drar ned svartnivåene i skyggene. Dette for å unngå at noen lysner skyggepartiene på bildene som ligger på nett og dermed kan identifisere de som skal være anonyme. En viktig lærdom i prosessen med å anonymisere i kamera er å ha en god prat om nivået på anonymisering før vi drar ut og tar bilder.

Prosjektet startet med historien om Agathe: «Den usynlige», som la føring for hvordan vi dokumenterte videre i prosjektet. Vi har brukt journalistenes og fotografens egne observasjoner i møte med folk og på stedene vi var. Så tok fotografen bilder som kunne støtte og bygge opp under scener og detaljnivå i teksten fra våre observasjoner.

Det har vært viktig for oss å unngå å bruke illustrasjonsbilder og grafikk som løsning/erstatning for de dokumentariske bildene. Vi måtte dokumentere det «sanne» så langt det lot seg gjøre. Asylpolitikk er et utfordrende tema å formidle, og vi trenger høy troverdighet til fotodokumentasjonen.

Det har vært vanskelig å lande på at vi ikke kunne vise bilder av barna som forsvant. Ville prosjektet hatt enda mer slagkraft om vi hadde gjort det? Et ansikt er viktig for å skape identifikasjon og forståelse og hindre fremmedgjøring. Vi ville fortelle hvordan systemet gjør disse barna ansiktsløse og usynlige, og så endte vi opp med å gjøre det samme grepet selv i fotojournalistikken. Et vanskelig paradoks.

Anonymisering og kildesikkerhet

I jobben med dette miljøet er kildesikkerheten krevende. Det å tyste er farlig, og det er varierende hvordan de ser på det å snakke med journalister. Samtidig er det miljø der alle kjenner alle, alle vet hva som foregår. Så det å klare å holde det hemmelig at vi møtte kilder så vi på som svært vanskelig.

Et prinsipp for anonymisering ble derfor å holde identiteten til kilder/medvirkende skjult for dem som ikke kjente dem fra før, men erkjenne at venner og bekjente i miljøet vil vite at de snakker med oss. Derfor ble det også viktig å la dem snakke om sitt liv, men ikke bruke dem som en inngang til å gå etter bakmennene. Det ville kreve et helt annen fokus på kildevern og sikkerhet.

Denne anonymiseringsgraden la vi oss også på i saken om den ulovlige sykepleieren. Hun lever på hemmelig adresse etter å ha blitt utsatt for vold av sin eksmann. Men for å kunne fortelle historien vurderte vi at vi måtte fortelle og vise detaljer som gjør at eksmannen vil trolig kjenne henne igjen. Men vi ville gjøre det vanskelig for han å finne kvinnen. Samtidig vil mennesker i hennes omgangskrets kjenne henne igjen. Og en profesjonell aktør med visse ressurser vil kunne finne henne, som for eksempel iransk etterretning. Men vår vurdering etter dialog med politiet var at det var lite sannsynlig at hun var interessant for dem.

I sum vurderte vi derfor at dette var en akseptabel risiko sett opp mot kvinnen sitt sterke ønske og interesse av å fortelle sin egen historie.

6. Bomturer og sidespor:

Den ulovlige sykepleieren

Tipset fra en verge om sykepleieren på Sørlandet handlet om en jente som var kommet til landet som enslig mindreårig asylsøker, men hadde fått avslag på søknaden sin, og nå levde i skjul. Likevel hadde hun klart å ta sykepleierutdanning, men fikk ikke lov til å jobbe.

Men tipset stemte ikke helt. Jenta kom til Norge da hun var 20 år og var nå papirløs. Dermed falt historien hennes utenfor prosjektets rammer. Vi måtte bestemme oss for om vi skulle følge denne historien likevel, og bestemte oss for at denne historien var så sterk, og sa så mye om det norske asylsystemet at den måtte fortelles. Innsyn i dokumenter og lang kildepleie førte til denne saken: "Den ulovlige sykepleieren".

Etter at NRK publiserte saken kontaktet et advokatfirma NRK, og de jobber nå med asylsaken til jenta "pro bono".

Vi ser i etterkant at prioriteringen av denne historien gikk ut over jakten på de forsvunne asylbarna. Det fins derfor argumenter for at vi burde prioritert annerledes.

Oversikt over kriminaliteten

Under det oppsøkende arbeidet på gatene i Oslo dannet vi oss et inntrykk av at de unge mennene som hadde kommet som asylbarn for så å havne der, utgjorde et aktivt kriminelt miljø. Vi ønsket derfor å lage en oversikt over hvor mange EMA og tidligere EMA som hadde vært innblandet i kriminalitet. Vi kontaktet politi, UDI og fengsler, men ingen hadde oversikt over kriminalitet begått av enslige mindreårige asylsøkere (EMA) i Norge.

Vi søkte i LovdataPro etter dommer der «EMA» står skrevet. Laget så oversikt i et regneark både i saker der EMA var gjerningsperson og der EMA var offer. Dette kan vi imidlertid ikke bruke til noen statistikk, da de fleste tingrettsdommer ikke ligger i Lovdata. Det gjør heller ikke alle lagmannsrettsdommer. Vi søkte så innsyn i noen dommer der EMA var offer.

Utlendingsdatabasen inneholder informasjon om samtlige personer som søker arbeids- eller oppholdstillatelse av ulik art i Norge, og benyttes av UDI, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), politi og asylmottak i deres arbeid med utlendingsforvaltningen. Men basen er ikke egnet til å finne svar på hvor mange EMA som har vært i kontakt med politiet, hvor mange av dem som er dømt eller har sonet i fengsel. «Svaret fra vår fagavdeling er at UDI ikke har disse opplysningene», svarte presstjenesten hos UDI.

17-åringen som ble drept

Som en følge av innsynsarbeidet i dommene, dukket det opp en sak der en 17 år gammel enslig mindreårig asylsøker brutalt hadde drept en tilfeldig ung mann på 18 år, og nå var dømt til tvunget psykisk helsevern. Vi ble nysgjerrige på saken fordi vi ved innledende research så at det var opprettet en rekke tilsyn i etterkant av drapet. Gutten hadde vært psykotisk i flere måneder i forkant av hendelsen.

Vi ville undersøke nærmere om han hadde fått tilstrekkelig helsehjelp. Konklusjonene fra disse tilsynene var i liten grad omtalt i pressen, og bare delvis offentliggjort. Vi fikk innsyn som viste grader av systemsvikt i flere ledd.

Parallelt med dette ønsket vi å komme i kontakt med asylsøkeren selv, men ingen av hans tidligere advokater hadde kontakt med han eller ville hjelpe oss med å formidle kontakt. Ungdommen hadde ingen pårørende i Norge. Vi forsøkte å kontakte institusjonen direkte, men de ville ikke bekrefte eller avkrefte om han i det hele tatt var der. Til slutt fikk vi gjennom Statsforvalteren innsyn i hans verges navn. Vi kontaktet hen, som var positiv til å videreformidle kontakt, men som ville konferere med teamet rundt asylsøkeren først. De frarådet dette, og vergen lente seg på deres avgjørelse.

Til slutt lot vi saken ligge av hensyn til tidsbruk, men vi omtaler den her som en bomtur fordi vi synes den illustrerer hvordan taushetsplikten hindrer disse menneskene fra å ha stemme. Selv om det er snakk om en sårbar kilde med alvorlig diagnose, var han altså fratatt all rett til å selv vurdere om han ønsket å treffe oss. Han fikk aldri vite at vi ønsket å treffe han. Dette til tross for at vergen bekreftet at den unge mannen var samtykkekompetent.

Datingforum på nett

Pro Senteret tipset oss om at enslige mindreårige asylsøkere var aktive på sider for dating og sexsalg. Tidligere hadde denne aktiviteten foregått ute, nå var det meste flyttet til nett. De gav oss adresser til flere sider som de selv hadde brukt for å komme i kontakt med ungdommene. Vi registrerte en bruker på to av nettstedene og gikk igjennom listene over menn som var registrert. Men vi fant ingen fra de nasjonene vi var på jakt etter.

Bed and breakfast

Da vi fikk innsyn i 4-29-dokumentene fant vi informasjon om en ung jente som hadde bodd på mottak, og viste seg å være offer for menneskehandel og prostitusjon. Kilder fortalte at bakmenn fikk jenter til Norge, og brukte mottak som «bed and breakfast». Egentlig var de i landet for prostitusjon.

Dokumentene var anonymiserte, men vi fikk tak i navnet hennes via en kilde vi hadde brukt mye tid på tidligere i prosjektet. Med navnet fikk vi innsyn i dommen. Deretter tok det to-tre måneders med purring og dialog med Oslo politidistrikt for å få innsyn i det som skulle være en “omfattende etterforskning”, ifølge dommen.

Vi måtte forklare nøye hvorfor vi skulle få innsyn i hoveddokumentlisten. Politiet etterspurte samtykke fra fornærmede, noe pressen ikke skal måtte trenge for å få se listen over dokumenter i en etterforsknings sak. Vi argumenterte også med at det er viktig med innsyn for at pressen skal kunne ettergå politiets arbeid, også i saker som ikke havner i retten. Dessuten pekte vi på presseetikken, og at innsyn i hoveddokumentlisten i første omgang ville spare politiet for tid og krefter med å vurdere innsyn i alle saksdokumentene. Politiet godtok dette og gav oss til slutt hoveddokumentlisten, men med sladding av navn på flere siktede og mistenkte.

Underveis i prosessen viste det seg i dokumenter fra Bufdir at jenta ikke hadde forsvunnet fra et asylmottak, og at staten mente hun var over 18 år. Hun ble likevel registrert som mindreårig i 4-29-vedtaket fordi det var tvil om alder. Hennes historie ble altså på siden av det vi lette etter. Dessuten ble vi fortalt av kilden som kjente jenta, at hun var svært sårbar og trolig ikke i stad til å møte journalister. Vi fullførte likevel innsynsprosessen hos politiet og tok det som god læring.

7. Konsekvenser

Våre publiseringer har ført til at enkeltsaker har blitt etterforsket etter tidligere å bli lagt bort.

En tverretatlig arbeidsgruppe har gått gjennom arbeidet til politiet og andre aktører i asylsystemet når enslige mindreårige asylsøkere forsvinner fra mottak og omsorgssenter.

Politidirektoratet gikk gjennom 62 savnet-saker. De konkluderte med gjennomgående rutinesvikt og innrømmet mangelfullt arbeid. Blant annet manglet grunnleggende undersøkelser og dokumentasjon av opplysninger i det store flertallet av sakene. (se vedlegg 2)

Politiet har opprettet nye koder i sine datasystemer som gjør det enklere å hente ut savnet-saker.

Det var mangelfull etterlysning av de savnede både nasjonalt og internasjonalt. Dette har ført til at Politidirektoratet, Kripos, Bufdir og UDI har revidert rutineene sine. Mottak og omsorgssenter skal varsle om savnede enslige mindreårige asylsøkere senest 24 timer etter at de har reist. Deretter skal politiet «vurdere videre oppfølging av meldingen», og sjekke om det er registrert andre saker på den savnede personen. (Se vedlegg 2)

Barnevernsutvalget viser til våre avsløringer og konkluderer i sin rapport med at barnevernet også burde få ansvaret for asylungdommene mellom 15-18, slik de har for barna under 15 år.

Fem partier har tatt til orde for det samme: å flytte ansvaret for de eldste asylbarna fra UDI til barnevernet. Dette har blitt tatt opp i to lovforslag. Det ene ble nedstemt i fjor, det andre skal behandles i Stortinget februar 2024. Nok et lovforslag tok i fjor opp forholdene på mottakene, men ble nedstemt i fjor.

Familieminister Toppe har uttalt at hun er åpen for å utrede å flytte ansvaret for de eldste asylbarna til barnevernet.

Etter at NRK publiserte saken om Anna, kontaktet et advokatfirma oss og ønsker å hjelpe. Nå jobber de "Pro bono" med asylsaken hennes.

Tannlegeforeningen ble gjennom våre publiseringer informert om at aldersundersøkelsen ikke ble gjennomført som anbefalt, og frarådet derfor sine medlemmer å delta i undersøkelsen.

Nye dialogmøter ble holdt mellom UDI, OUS og fagforeningene. I Legeforeningen skal saken skal nå videre opp i sentralstyret for en endelig vurdering.

Helsedirektoratet har tatt initiativ til å løfte EMAs sak i departementenes kjernegruppe for utsatte barn og unge. De har også initiert et prosjekt med de andre direktoratene med oppstart januar 2024.

Vedlegg

Vedlegg 1: Publiseringer

Hovedsaker:

3.12.22: nrk.no: [Den usynlige: Agathe \(16\) skulle ta bussen. Så ble hun borte](#)

6.12.22: nrk.no: [Hundrevis av barn og unge sporløst borte: Gutt \(9\) er fremdeles savnet etter syv år](#), Nyhetsmorgen på NRK Radio/TV: [Politiet leter sjelden etter asylbarn](#)

27.12.22: nrk.no: [Trenger to røntgenbilder, tar bare ett: - Bekymringsfullt](#)

4.02.23: nrk.no: [Den ulovlige sykepleieren](#)

20.05.23: nrk.no: [Den omstridte testen](#)

30.08.23: nrk.no: [Jente forsvant, politiet lette aldri](#)

4.11.23: nrk.no: [Niåringen som forsvant](#)

14.11.23: nrk.no: [- Det kan være alt fra en usedvanlig god bestemor til en menneskehandler](#)

13.12.23: nrk.no: [Politiet varslet: Jente skulle bo hos «truende» mann med våpen](#)

13.01.24: nrk.no: [Fra granater til Grønland](#), Dagsrevyen på NRK TV/Radio: [Tidligere asylbarn havner på gata](#)

Nyhetsoppfølgere:

5.12.22: Nyhetsmorgen på NRK Radio/TV: [Agathe forsvann på busstur](#)

8.12.22: nrk.no: [NRKs asylbarn-avsløring skakar Stortinget. No krev fleire parti ei gransking](#)

19.12.22: nrk.no: [Reagerer på «ikkje-svar» frå statsråden på asylbarn-forsvinningar](#)

5.01.23: nrk.no: [Justisministeren om asylbarn-forsvinningar: - Veldig alvorleg](#)

6.01.23: Dagsnytt 18 på NRK TV/Radio: [Ivaretagelse av mindreårige asylsøkere](#), Kveldsnytt på NRK TV: Toppsak om [Asylbarna](#)

10.01.23: nrk.no: [Staten har jaktet på slike bilder i fire år - men ingen vil ta dem](#)

18.01.23: nrk.no: [Varslar om alvorlege funn på mottak for mindreårige asylsøkarar](#)

24.01.23: nrk.no: [Barneombudet om asylbarn-forsvinningar: - Uholdbart!](#)

16.02.23: nrk.no: [Bekymret for kraftig økning av enslige asylbarn](#)

11.03.23: nrk.no: [Fraråder tannleger å ta slike bilder - fortsetter likevel](#)

4.04.23: Nyhetsmorgen på NRK Radio/TV: [Systemsvikt i etterforskinga av forsvunne asylbarn](#), nrk.no: [- Politiarbeid av lav kvalitet](#), Oppdatert, podkast i NRK Radio: [De forsvunne barna ingen leter etter](#)

21.04.23: nrk.no: [Taus justisminister om rutinesvikt i politiet](#)

12.05.23: nrk.no: [Sterkt bekymret for ungdommer på asylmottak på Toten: - Lovbrudd](#)

21.05.23: NRK Nyheter på Snapchat: [Jenta som forsvant](#)

29.09.23: nrk.no: [– Jeg kjente igjen sekken hennes og fikk klump i magen](#)

17.10.23: nrk.no: [Ektepar tiltalt for å true til seg sex med unge asylsøkarar](#)

6.11.23: Nyhetsmorgen NRK Radio/TV: [Guten som forsvann](#), nrk.no: [Dei krev at regjeringa svarar for kva dei har gjort for asylbarna](#)

8.11.23: Politisk kvarter på NRK Radio/TV: [Asylbarn som forsvinner](#), nrk.no: [Statssekretær om asylbarna: – Blir lei meg](#)

9.11.23: nrknyheter på Instagram: [400 savnede asylbarn: hvor ble det av «Yusuf»](#)

15.11.23: nrk.no: [Barneministeren er open for å fjerne alderskilje på asylbarn- og ungdom](#), Nyhetsmorgen NRK Radio/TV: [Krever svar om asylbarn](#)

16.11.23: Nyhetsmorgen NRK Radio/TV: [Asylbarn får for dårleg omsorg](#), Nyhetsmelding på nrk.no: [Barneminister om følgeperson-saka: – Urovekkande](#)

4.12.23: nyhetsmelding på nrk.no: [Overfører ikkje asylbarn til barnevernet i 2024](#)

19.12.23: nyhetsmelding på nrk.no: [Barneminister Toppe ber alle kommunar sikre asylbarn mot omsorgssvikt](#)

9.01.24: nrk.no: [Skal sjekke mer enn 50 asyl-mottak for barn: – Situasjonen er u-holdbar](#)

15.01.24: Nyhetsmorgen på NRK Radio/TV: [Asylbarn blir rekruttert på mottak](#)

Vedlegg 2: Arbeidsgruppas anbefaling

POLITIET
POLITIDIREKTORATET

Norwegian Police

Notat

Dato: 26.04.23

Til: Justis- og beredskapsdepartementet
Fra: Tverrsektoriell arbeidsgruppe (UDI, Bufdir, Bufetat og POD)
Saksbehandler: Marit Mortensen (POD)

Versjon:0,1

Oppsummeringsrapport fra arbeidet med oppfølging av savnetsaker med enslige mindreårige asylsøkere

1. Bakgrunn og formål

Etter gjentatt søkelys på enslige mindreårige asylsøkere som forlater sitt botilbud (mottak/omsorgssenter) og som oppholder seg på ukjent sted, og hvor politiet blir kritisert for å ikke lete etter disse barna, tok Politidirektoratet initiativ til en hurtigarbeidende arbeidsgruppe. Arbeidsgruppen bestod av Utlendingsdirektoratet (UDI) Barne, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Barne-, ungdoms og familieetaten (Bufetat).

Formålet med arbeidsgruppen var å oppdatere/konkretisere eksisterende samhandlingsrutiner, identifisere eventuelle mangler, samt sørge for etterlevelse av disse.

Arbeidsgruppen har hatt to fysiske møter og et avsluttende møte på teams i perioden mars og april 2023.

Dette notatet oppsummerer arbeidet som er gjort. Første del omfatter endringer og spissing av eksisterende rutiner. Andre del omhandler det arbeidsgruppen vurderer som uklare ansvarsforhold når den mindreårige asylsøkeren forlater botilbudet og reiser til et annet land. Denne delen er ment som informasjon og som et oppspill til vurdering i Justis- og beredskapsdepartementet, da dette går ut over rammene og formålet med denne arbeidsgruppen. Tredje og siste del, beskriver annet pågående arbeid som berører enslige mindreårige asylsøkere.

DISTRIKT/SÆRORGAN

Post: Adresse, Pb. 0000, NO-0000 Sted / Besøk: Adresse, NO-0000 Sted / (+47) 00 00 00 00
politi@politiet.no / www.politiet.no / 000 000 000

2. Spissing av rutiner og endringer som er gjort

1. Arbeidsgruppa ble enige om følgende rutiner:
 - a. Mottak og omsorgssenter skal varsle politiet og melde den mindreårige for savnet straks og senest innen 24 timer når den mindreårige har forlatt botilbudet og ny adresse ikke er kjent. Dette gjøres ved sende inn meldeskjema i en digital løsning og deretter ringe.
 - b. Politiet vurderer videre oppfølging av meldingen.
 - c. Dersom/når den mindreårige kommer til rette på mottaket/omsorgssenteret, eller de får informasjon om at den mindreårige befinner seg på en kjent adresse i Norge, må dette meldes tilbake til politiet. Dette gjøres ved å ringe og deretter sende inn "Til rette-skjema i en digital løsning. (Forutsetter at den digitale løsningen er på plass).

Dersom mottaket har ny grunn for bekymring eller det er andre forhold som må varsles til politiet, skal det gjøres i tillegg, etter gjeldende rutiner.

2. Kravet om "å møte fysisk" hos politiet må ut av POD sitt brev "Rutiner for varsling og oppfølging når enslige mindreårige asylsøkere forsvinner fra mottak 010616".
3. Inntas i meldeskjema:
 - Beskrivelser hva gjelder savnedes eiendeler; mer detaljert om hva som er tatt med og ikke.
 - Informasjon om økonomi, uttak penger, kort, muligheten for å innhente informasjon om kortbruk.
 - Når det gjelder informasjon om status på savnedes asylsak må politiet selv undersøke i DUF. (Mottak og omsorgssenter har ikke denne informasjonen tilgjengelig i sine systemer).
4. For å sikre bedre notoritet i undersøkelsessakene, er det utarbeidet et "Til rette-skjema", som mottak/omsorgssenter skal fylle ut i de tilfellene den mindreårige kommer til rette etter at de har blitt meldt savnet hos politiet.

Her skiller det mellom de som kommer til rette på mottak/omsorgssenter eller på kjent adresse i Norge, og de som blir registrert i et annet land, samt informasjon gjennom eksempelvis sosiale medier som gir en pekepinn på hvor den savnede er. Dette har betydning for videre oppfølging.

- *"Til rette-skjema" utformes og omtales i rutinebeskrivelsene til UDI og Bufetat.*
 - *Skjema må ligge sammen med rutinebeskrivelsene som nytt vedlegg.*
 - *UDI og Bufetat lager rutine på hvem som varsler og hvordan de varsler.*
5. Mediehenvelser til UDI der media ønsker oversikt over antall EMA som formelt er meldt savnet til politiet, henvises til Politidirektoratet for uthenting av statistikk.

Det er politiet som har korrekte tall på savnede personer og det er derfor hensiktsmessig at de svarer på slike henvendelser.

6. Ord som "forsvunnet" og "forsvinner" endres til "forlatt" og "forlater" botilbud i rutinebeskrivelsene til UDI/Bufetat og i POD sitt brev av 01.06.16.
7. Nye statistikkoder er opprettet i BL. Hittil har det vært vanskelig å gi et eksakt tall på antall savnetsaker som omhandler enslige mindreårige asylsøkere fordi det ikke har vært mulig å skille enslige mindreårige asylsøkere fra andre savnede mindreårige som er registrert som savnet hos politiet. For at det for fremtiden skal være lettere å skille disse fra andre barn som er meldt savnet, er det opprettet to nye statistikkoder for undersøkelsesaker i BL:

"Saknet enslig mindreårig asylsøker (EMA) U/15 år"

"Saknet enslig mindreårig asylsøker (EMA) 15-17 år"

Brev om dette ble sendt til politidistriktene 31. mars 2023.

3. Beskrivelse av ansvar og myndighet når EMA forlater mottak/omsorgssenter og reiser til et annet land

3.1. UDIs omsorgsansvar

UDI har omsorgsansvaret for alle enslige mindreårige som bor i asylmottak, jf. utlendingsloven § 95 annet ledd. Dette gjelder uavhengig av status i søknad om beskyttelse/asyl. UDI har omsorgsansvaret for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år, som bor i egne mottak eller avdelinger for enslige mindreårige. UDI har også omsorgsansvaret for enslige mindreårige i alle aldersgrupper som kommer sammen med følgepersoner og som bor i ordinære mottak sammen med følgepersonen(e).

UDI skal gi tilbud om innkvartering jf. utlendingslovens § 95 første ledd, men tilbudet er frivillig. Når enslige mindreårige velger å ikke benytte bo- og omsorgstilbudet i mottak har ikke UDI lengre omsorgsansvaret for dem.

Lov- og forskriftsfestingen av UDIs omsorgsansvar trådte i kraft 1.juli 2021. Utøvelsen av omsorgsansvaret er regulert i [Forskrift om omsorgen for enslige mindreårige som bor i asylmottak - Lovdata](#) og er nærmere beskrevet i kravspesifikasjoner til driftsoperatører som driver mottakene og utøver omsorgsansvaret på vegne av UDI. UDI skal, jf. forskriftens § 2 tredje ledd bokstav f, forebygge at enslige mindreårige forlater mottak uten å oppgi ny adresse.

Utlendinger som skifter bopel mens behandlingen av sak om oppholdstillatelse pågår, skal gi melding om dette til politiet, jf. utlendingslovens § 19 annet ledd.

I de tilfeller der enslige mindreårige forlater mottak uten å si hvor de skal er rutinen at mottaksansatte melder den mindreårige savnet til politiet. Den mindreårige skal meldes savnet straks, og senest innen 24 timer. Når den enslige mindreårige forlater asylmottaket uten å oppgi ny adresse, er det grunn til å tro at beboeren kan bli utsatt for alvorlig omsorgssvikt eller andre forhold som faller inn under meldeplikten, jf. barnevernsloven § 13-2. Mottaksansatte skal derfor uten hinder av taushetsplikt og uten ugrunnet opphold sende bekymringsmelding til lokal barneverntjeneste om dette.

Når det gjelder enslige mindreårige som før eventuell bosetting velger å ikke benytte seg av tilbudet om å bo i omsorgssenter eller asylmottak, men heller velger å bo privat, så er det pr i dag ikke regulert hvem som har omsorgsansvaret for disse. Dette er enslige mindreårige som forlater mottak, men oppgir samtidig nytt oppholdssted. Pr i dag varsles lokal barneverntjeneste om at det er en enslig mindreårig som oppholder seg i deres kommune. Barnevernet foretar på bakgrunn av meldingen en vurdering av om de skal gjennomføre en undersøkelse. Både PU, UDI, mottaksansatte og Bufetat melder slik bekymring ut fra hvem som påtreffer barnet.

Alle enslige mindreårige får oppnevnt representant jf utlendingsloven kapittel 11 A. Representanten skal påse at den mindreåriges omsorgsbehov blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte, men representanten har ikke ansvar for den mindreåriges forsørgelse og daglige omsorg, jf. utl § 98d tredje ledd. Representanten har imidlertid heller ikke omsorgsansvaret dersom den enslige mindreårige velger å bo privat.

Hvem som har omsorgsansvaret for enslige mindreårige som forlater mottak og omsorgssenter, og videre forlater Norge, uten at de har fått et vedtak om oppholdstillatelse eller bosetting er ikke regulert.

De fleste enslige mindreårige som forlater mottak, gjør det enten før vedtak er fattet eller etter avslagsvedtak er mottatt og gjerne en utreisefrist er satt. Mange av disse kan ha søkt beskyttelse eller avgitt fingeravtrykk i andre europeiske land før de kom til Norge, og kan være meldt savnet også der. Norge har ikke jurisdiksjon innenfor andre lands territoriet og kan ikke bedrive myndighetsutøvelse der.

3.2. Bufetat sitt omsorgsansvar

Barne-, ungdoms og familieetaten (Bufetat) sitt ansvar for barn i omsorgssentre er regulert i barnevernsloven § 11-2 og er begrenset til den perioden barnet *oppholder seg på et omsorgssenter*. Det er omsorgssenteret som utøver omsorgen på vegne av Bufetat.

Selv om omsorgsansvaret etter loven er begrenset til perioden barnet *oppholder seg på et omsorgssenter* omfattes det av omsorgsansvaret å lete etter et barn som forsvinner fra senteret, jfr. Prop 133 L (2020-2021), kap. 17.4.4, og forsøke å bringe barnet frivillig tilbake til omsorgssenteret, jfr. bvl. § 10-12.

Enslige mindreårige asylsøkere skal få et tilbud fra Bufetat om opphold på et omsorgssenter. Tilbud gjelder for barn som er under 15 år når de søker om beskyttelse og skal gjelde fra barnet blir overført fra utlendingsmyndighetene til barne-, ungdoms- og familieetaten, og frem til barnet blir bosatt i en kommune eller forlater Norge.

Dette innebærer at barnet, så lenge det oppholder seg i Norge og ikke er bosatt i en kommune, har rett på tilbud om plass i et omsorgssenter, men omsorgsansvaret er begrenset til perioden barnet oppholder seg i omsorgssenteret.

Opphold i et omsorgssenter er frivillig, og barnet har rett til å bevege seg fritt innenfor og utenfor omsorgssenterets område. Likevel kan omsorgssenteret begrense barnets rettigheter når det er nødvendig for å gi barnet forsvarlig omsorg og fra barnets alder og modenhet, jfr. bvl. § 10-2. Dersom det er *åpenbart nødvendig* for å gi barnet forsvarlig omsorg, kan omsorgssenteret også benytte milde former for fysisk makt som å holde barnet kortvarig fast eller lede barnet, jfr. bvl. § 11-3. Utover dette har ikke omsorgssentrene noen adgang til å holde barnet tilbake, eller bringe barnet tilbake til omsorgssenteret uten at dette skjer frivillig, jfr. bvl. § 10-12.

3.3. Politiets ansvar og myndighet

Politiets ansvar i savnetsaker reguleres i RA rundskriv 5-2004 - Saknetmeldinger etterforskning. Tilgjengelige opplysninger knyttet til forsvinningen på tidspunktet når politiet mottar savnetmeldingen, vil legge føringer for hva politiet må gjøre.

3.3.1. Politiets gjennomgang av savnetsaker med enslige mindreårige

Politiet har gjennomgått 62 saker med enslige mindreårige asylsøkere. Gjennomgangen viser at det i meldeskjemaet som mottak og omsorgssenter fyller ut når en savnetmelding inngis til politiet, fremkommer det ofte informasjon om at den mindreårige sannsynligvis har forlatt frivillig. Årsakene til at den mindreårige forlater er sannsynligvis sammensatte, men synes ofte å ha sammenheng med asylsakbehandlingen.

Av de 62 sakene fremkommer det ingen informasjon om at den mindreårige kan ha blitt utsatt for noe kriminelt. Dette betyr ikke at det ikke har forekommet, men at risikoen er å anse som lav ut fra opplysningene som foreligger i sakene som er gjennomgått.

UDI og Bufdir erfarer at mange av de som forlater, har vært i kontakt med ansatte eller andre beboere på mottak/omsorgssenter, etter at de har forlatt, gjerne med opplysninger om at de har reist til et annet land hvor de har hørt at sjansene for å få opphold er større. I et fåtall av sakene er det ingen kontakt eller informasjon om hvor den mindreårige kan ha tatt veien. Det er også disse sakene som er de mest bekymringsverdige.

Når enslige mindreårige asylsøkere forlater botilbudet uten vedtak og reiser til et annet land, har ikke politiet myndighet til å hente barnet tilbake til Norge.

Barn som har reist kan også ha søkt asyl i et annet land (Dublin) og kan derfor også være meldt savnet i andre land enn Norge.

3.3.2. Etterlysninger

Det følger av Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 Saknetmeldinger – Etterforskning, at en person som er meldt savnet, straks skal registreres i politiets registre.

Politiet kan innhente opplysninger om savnede personer i utlandet via Schengen Information System (SIS) og Interpol. Gjennom SIS kan politiet få bistand til å:

- Fastslå og rapportere oppholdssted.
- Ta den enslige mindreårige i forvaring.

Interpol bistår kun med å fastslå og rapportere oppholdssted.

3.3.3. Dilemma

Dersom den mindreårige, uten vedtak i Norge, blir identifisert og tatt i forvaring i et annet land og ikke ønsker å komme tilbake til mottak/omsorgssenter i Norge, og i tillegg kanskje står uten annet nettverk, hva skal norske myndigheter gjøre da?

Ettersom omsorgsansvaret etter loven er begrenset til perioden barnet *oppholder seg på et omsorgssenter* eller mottak, er det et mangelfullt juridisk rammeverk til å utøve omsorg overfor denne gruppen.

4. Annet pågående arbeid

4.1.1. Utsending av automatiske eposter ved ny informasjon

Politiet har systemer for å søke opp enslige mindreårige asylsøkere SIS og andre systemer.

UDI og POD skal sammen undersøke muligheten for å sende ut automatiske eposter når ny informasjon kommer i DUF, eksempel søkt asyl i annet land (Dublin).

4.1.2. Sårbare personer som ny etterlysningskategori

I forbindelse med implementering av EUs informasjonssystemer (EUIS) i norsk rett ser politiet på muligheten for å beskytte sårbare grupper gjennom forebyggende tiltak for å forhindre reiseaktivitet.

I Schengen Information System arbeides det med å etablere sårbare personer som ny etterlysningskategori.

- Etterlysningstypen har et **forebyggende formål** og er ment å forhindre at en sårbar person blir tatt ut av, eller selv forlater, etterlysende medlemsstat.
- Hensikten med å hindre utreise er å beskytte sårbare personer som står i fare for å bli offer for **særskilte kriminelle handlinger**, eller selv delta i slike.

Sårbare personer defineres slik i SIS: *Personer som på grunn av alder, funksjonshemming eller familieforhold trenger beskyttelse, bør anses som sårbare.*

Med hilsen

John-Magnus Brekken Løkenflaen
Seksjonsleder

Marit Mortensen
Saksbehandler

Vedlegg:

Referat - Møte mellom UDI, Bufdir og POD 03.02.23

Mandat - Gjennomgang av rutiner når EMA forsvinner

Referat - Tverrsektoriell arbeidsgruppemøte #2 - EMA 13.04.23